

dobnih najdbah severno od avarskih naselbinskih področij, torej z Moravske, Češke s Slovaško in Poljske. Najdbe je obravnavala tipološko z dodanim kataloškim delom, tabelami, zemljevidi in literaturo. J. Frane in A. Maštalka sta dodala še rentgensko fluorescentno analizo zgodnjersrednjeveških bronastih predmetov iz Češke in Moravske.

Za naš prostor sta pomembni naslednji dve študiji. E. Szameit je v delu o kronološki uvrstitvi zgodnjersrednjeveških grobov iz Sieghartskirchna iz Spodnje Avstrije in grobnih najdb iz Proleba na Štajerskem dokazoval slovansko naselitev med Ennsom in Dunajskim lesom v 8. in 9. stoletju in jo povezal s karantansko naselbinsko dejavnostjo. B. M. Szoke je v svojem obsežnem delu Povezave med gornjim Podonavjem in zahodno Madžarsko podal pregled najdišč, na katerih najdemo zgodnji karantansko-ketlaški material, avarske elemente in bajuvarske vplive ter vključil tudi najdbe iz Slovenije (Bled-Brdo, Pristava, Bohinjska Srednja vas), avstrijske Koroške (Krungr), Spodnje Avstrije (Pitten) Štajerske in Hrvaške (Brodski Drenovac, Nin). Tako imamo skupaj z najdišči iz Madžarske, Češke in Slovaške dober pregled tega zgodnjega horizonta.

P. Tomka je v članku Avarske Sege ob pokopu (oris zgodovinskih raziskav do leta 1963) in ker je avarska materialna kultura znana pretežno prav iz grobnih kompleksov, je s tem podal pregled raziskav avarike od zadnjih desetletij preteklega stoletja do omenjene letnice z obsežnim pregledom literature vred.

Tretji sklop publikacije zajema Antropologija, in sicer obsežno študijo treh avtorjev M. Bernerja, H. Kritscherja in J. Szilvassyja. Skeleti z avarskega grobišča iz Muchendorfa (Spodnja Avstrija), z dodatkom F. Daima. Zadnji sestavek je razmišljanje S. Greffen-Petersa ob dvojnih pokopih na avarskih grobiščih o poteh in mejah antropoloških raziskav.

Tako heterogeno delo daje gotovo zelo koristen uvid v dogajanje od leta 568 do začetka 9. stoletja na prostoru, ki je povezano z avarsko prisotnostjo.

Irena SIVEC

Hans Losert: *Die früh- bis hochmittelalterliche Keramik in Oberfranken. Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters*, Beiheft 8, Rheinland-Verlag, Köln & Habelt, Bonn 1993. Band 1: Text und Katalog der Fundorte. 221 str., 69 sl., 11 bar. fot. Band 2: Tafeln. 324 tabel.

Severna Bavarska z Zgornjefrankovsko je nekaka Pepelka zgodnjersrednjeveške arheologije. Je in ni kar se zdi. Podoben tamkajšnjih najdišč z vzhodnoalpskimi je opazil že P. Reinecke, ki je sprva priznaval njihovo slovanskost, pozneje pa dokazoval možnost, da so tamkajšnja, t.i. karolinško-otonska grobišča zapuščina tudi nemških naseljencev. Korak naprej je naredil pozneje K. Dinklage, ki je zgolj nemško interpretacijo prenesel tudi na grobišča Vzhodnih Alp. Onomastične raziskave, ki so dokazovale intenzivno slovansko poselitev, so ostajale nekako ob strani. Odločilen preobrat se je začel z delom domoznanka, geografa in zgodovinarja Hansa Jakoba. Neumorno je znova in znova prehodil Zgornjefrankovsko podolgem in počez ter zbiral odlomke lončenine in ostale površinske najdbe. Tako je odkril več deset opuščenih naselbin z gradivom, ki se je ujemalo s slovanskim drugod, vse skupaj pa je povezal z minucioznimi historično-onomastičnimi raziskavami. Sledila so še obsirna izkopavanja raznih najdišč, sprva K. Schwarzja, nato predvsem v Bambergu W. Sageja. Tako se je nakopičilo ogromno lončenega gradiva, ki je klicalo po obdelavi. Te se je v svoji doktorski disertaciji lotil Hans Losert.

Vzpostaviti red v množici gradiva je hvaležno in nevhvalno delo. Težko, a ustvarjalno. Če vemo, da je risbe celotnega kataloga naredil avtor sam, postane napor naloge še oprijemljivejši. Dobršen del gradiva so površinske najdbe, ostalo izvira

z najdišč z zelo grobim platenjem, ki ne omogoča natančnejše časovne postavitve. Tudi primerjalno gradivo ne nudi podrobnejših časovnih opor. Losert se je naloge lotil na edini možni način.

Gradivo je najprej razdelil po različnih vidikih: izdelave telesa, površine, pustilu, barvi, prelomu, načinu žganja, trdoti, obliki ustij, obliki dna, znakih na dnu, dodatkih na ostenju, okrasu, celotni obliki, funkciji. Tako dobljene skupine je postavil v kontekst najdišč in primerjalnega gradiva. Tako je lahko prepričljivo določil več skupin gradiva, ki so slovanskega izvora, skupine, ki jih je označil za zgodnjersrednjeveške in take, ki so mešane. Sožitje Slovanov in Germanov je bilo znano že iz pisanih virov, sledila so odkritja naselbin z mešanim gradivom. V končni časovni razpredelnici predstavlja 9 osnovnih skupin: 3 slovanske, 4 nemške, 2 "mešani". Vsaka od skupin traja vsaj 4 stoletja, kar potrjuje dosedanje raziskave zgodnjersrednjeveške lončenine, da podrobne časovne opredelitve posameznega kosa ni mogoče podati.

Obdelal je gradivo od 6. st. do 1400 in odločilni prelom našel v 13. st. Zgodil se je zaradi tehnološke revolucije, ko začno z masovno proizvodnjo na hitrem lončarskem kolesu. Določena sprememba se zgodi tudi v 10. st. Takrat večinoma izginejo posode slovanskih skupin. V celoti vzeto se ob slovanskih že kmalu pojavijo posode germanskega porekla in skupini, ki sta nekaj spoj obojih. Poznejše izginotje slovanskih skupin je predvsem posledica prehoda na nov način izdelave, ki ni bil več etnično pogojen. Po mnenju avtorja se obe skupini začneta oskrbovati s proizvodi iz skupnih lončarskih delavnic. Uporaba izraza nemški za mlajše skupine ima zato lahko le politično, ne pa etnično vrednost.

Losert poda tudi kratko poselitveno zgodovino, v kateri domneva prihod Slovanov z jugovzhoda morda že v drugi polovici 6. st., gotovo pa že v 7. st. Kartiranje slovanskih skupin lončenine kaže njihovo veliko gostoto, pa tudi premešanost z germanskimi naseljenci. Tako postaja to področje najbolj nazoren primer načina slovansko-germanskega sožitja, ilustriran na oprijemljiv, nespekulativen način. Hkrati je knjiga seveda pomemben doprinos k tipologiji srednjeveške lončenine.

Tipološki delitvi sledi obsežen katalog posameznih najdišč s kratko najdiščno zgodovino, opisom plasti in tipov lončenine, ki jo vsebujejo, ter bistveno literaturo. Vse skupaj izredno bogato ilustrirano. Začetno nalogo je avtor uspešno opravil, pri čemer se mu je posrečilo zgraditi sistem, ki temelji bolj na notranjih povezavah kot zunanjih primerjavah, kar mu daje še večjo trdnost. Da ima knjiga poseben pomen za arheologijo Alpskih Slovanov, sledi iz uvodoma povedanega.

Pričujoče knjižno poročilo posvečam spominu na dr. Hansa Jakoba, ki je prvi prosil, da bi ga napisal za Arheološki vestnik, še preden je bila knjiga sploh dokončana. Takšen je bil njegov znanstveni žar. Vesel sem, da sem ga med prekratim obiskom občutil v živo, enako kot njegovo gostoljubnost.

Andrej PLETESKI

Nikos Čausidis: *Mitskete sliki na Južnite Sloveni*. Mislja, Skopje 1994. 547 str., 109 tabel.

Prva zlata doba mitoloških raziskav je bilo 19. st., ko so se ujele z razcvetom romantičnega nacionalizma. Nato je zlasti proučevanje slovanske mitologije zastalo, zdelo se je, da do bistveno novih spoznanj ne bo več prišlo. Sredi tega stoletja se je začel novi val študij, ki so obravnavale tudi slovansko mitologijo, najprej med ruskimi in poljskimi avtorji ter se nato nezadržno širil naprej. Z delom Nikosa Čausidisa je dosegel Makedonijo.

Za razliko od prejšnjega stoletja je sedaj mnogo večji poudarek pri razvoju in uporabi verodostojnih delovnih metod.